

Avdelningen för juridik
Helena Henriksson

Finansdepartementet

103 33 Stockholm

Remiss av rapporten Nya grindvaktsfunktioner i LOV

Sammanfattning

SKR tillstyrker förslaget om att upphandlande myndigheter ska få välja om ett valfrihetssystem ska annonseras löpande eller genom ansökningsfönster.

SKR avstyrker flertalet förslag till ändringar av LOV. Skälen är att proposition 2025/26:177 innehåller förslag till ändringar av LOV som hanterar flera av problemen som lyfts i rapporten samt att det saknas stöd för att bestämmelser om tjänster som omfattas av LOV ska vara annorlunda och mer detaljerade än vad som gäller för upphandling av samma tjänster enligt LOU.

Allmänna synpunkter

SKR ser positivt på arbete med att motverka att kriminella eller på annat sätt oseriösa leverantörer får avtal och medel från kommuner och regioner. Genomgången av hur valfrihetssystem är tänkta att fungera, hur omfattande de är och hur de utnyttjas är intressant och kan leda till positiva effekter i form av ökat fokus på uppföljning och kontroll. SKR noterar bl.a. att det i rapporten nämns att enskilda som brukar tjänster i ett valfrihetssystem i många fall är i en beroendeställning i förhållande till en privat utförare. Det utgör ett starkt skäl för att arbeta med att motverka att kriminella och oseriösa aktörer får delta i valfrihetssystem.

SKR har i sitt yttrande till förslagen som *En samordnad registerkontroll för upphandlande myndigheter och enheter* (SOU 2023:43) tillstyrkt den utredningens förslag till utformningen av grunderna för uteslutning av sökanden till valfrihetssystem.¹ Utredningens förslag har överlämnats till riksdagen genom propositionen Förenklad leverantörskontroll vid upphandling (2025/26:177). Förslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2026. De föreslagna uteslutningsgrunderna motsvarar de som gäller för nationell upphandling i 19 kap. lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, LOU.

¹ SKR:s dnr SKR2023/01623.

Skäl för en sådan ordning är att de tjänster som omfattas av LOV är desamma som för 19 kap. LOU. Att inrätta ett valfrihetssystem är således ett alternativ till att upphandla tjänsterna enligt LOU vilket innebär att när bestämmelserna om uteslutning är gemensamma i lagarna underlättar det hanteringen för de upphandlande myndigheterna. SKR delar denna bedömning.

Vidare har regeringen nyligen överlämnat en proposition om förslag till ändring i kommunallagen: Bättre förutsättningar för digitala kommunala sammanträden och förbättrad kontroll och uppföljning av privata utförare i kommuner och regioner (prop. 2025/26:164). Även dessa ändringar föreslås träda i kraft den 1 juli 2026. SKR avstyrkte förslagen dels därför att styrelsen redan har ansvaret, dels därför att det är andra åtgärder som behövs för att förbättra arbetet med kontroll och uppföljning.²

Avsnitt 6.1 Kravet på löpande annonsering kan avskaffas

SKR tillstyrker att det förs in regler som gör det möjligt för kommuner och regioner att istället för löpande annonsering kunna använda ansökningsfönster. Möjligheten bör dock, som Konkurrensverket också föreslår, kvarstå att använda löpande annonsering för de myndigheter som önskar. SKR bedömer att annonsering genom ansökningsfönster kan minska den administrativa bördan för upphandlande myndigheter när valfrihetssystem inrättas när många ansökningar förväntas. SKR tillstyrker därför att de föreslagna bestämmelserna i 2 kap. 4 a §, 3 kap. 1, 2-3 och 7 §§ förs in i LOV. Övriga detaljerade bestämmelser om utformning av annonser m.m., dvs. 3 kap. 1 a och 4 – 6 §§ anser SKR inte ska införas i LOV och dessa avstyrks därför. Som ovan nämnts anser SKR att bestämmelserna i LOU som rör upphandling av sociala tjänster och andra särskilda tjänster i 19 kap. så långt som möjligt bör överensstamma med motsvarande bestämmelser i LOV. Det innebär exempelvis att detaljeringsgraden inte bör vara större i LOV än i LOU. Eftersom det föreslås ett bemyndigande som ger regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer möjligheter att meddela forskrifter om innehållet i annonser av valfrihetssystem anser alltså SKR att samtliga föreslagna bestämmelser i 3 kap. LOV inte behövs. Ett alternativ är att föra in bestämmelser om annonser i upphandlingsförordningen (2016:1162) vari det redan finns bestämmelser om annonsering av upphandling av sociala och andra särskilda tjänster enligt LOU.

² SKR:s dnr SKR2025/

Avsnitt 6.3 Ytterligare uteslutningsgrunder ska införas och fler ska kontrolleras

Propositionen som ovan nämnts om förenklad leverantörskontroll innehåller förslag att utvidga personkretsen som träffas av uteslutningsgrunderna (7 kap. 1 § andra stycket LOV). I propositionen föreslås även en ny bestämmelse om att en upphandlande myndighet, i likhet med vad som gäller i 19 kap. LOU, har möjlighet att tillämpa andra lämpliga uteslutningsgrunder. Det innebär att det saknas behov av att genomföra rapportens förslag. Skulle propositionen inte antas tillstyrker SKR att rapportens förslag om uteslutningsgrunder men avstyrker förslaget om stödregler rörande uteslutning.

Förslagen om att införa en skyldighet att avsluta kontrakt och ge möjligheter för en leverantör att ansöka om rättelse anser SKR inte ska införas i LOV. Det handlar dels om att sådana bestämmelser är främmande för en förfarandelag som LOV, dels att det saknas argument för att LOV och LOU ska skilja sig åt på dessa punkter. 19 kap. LOU saknar sådana regler. Vilka sanktioner som kan användas i civilrättsliga avtal och hur och när avtal ska upphöra att gälla hör enligt SKR:s bedömning inte hemma i en lagstiftning som handlar om att inrätta ett system med leverantörer. Att det skulle behövas särskilda rättsmedel när en upphandlande myndighet sagt upp kontrakt ska inte införas av samma skäl. Det saknas också redogörelse för hur den föreslagna skyldigheten att avsluta ett kontrakt samt möjligheten till rättelse förhåller sig till civilrättens bestämmelser om uppsägning, hävning och rättelse.

Avsnitt 6.4 Det ska införas ytterligare bestämmelser om förfrågningsunderlagets innehåll

Av samma skäl som ovan, dvs. att LOV och LOU inte bör skilja sig åt, avstyrker SKR förslagen om att införa ytterligare bestämmelser om förfrågningsunderlagets innehåll. Om det ska införas regler i LOV bör de i så fall vara utformade likt 19 kap. 9 § LOU.

Att i lagstiftning ha regler som innebär att man ska ange i förfrågningsunderlaget att det krävs tillstånd från Inspektionen för Vård och Omsorg (IVO) är en märklig ordning. Om tillstånd inte finns så kan en sökande inte leverera några tjänster och därmed inte anslutas till ett valfrihetssystem. Det saknas därför behov av en sådan bestämmelse.

Av rapporten framgår att det i vissa fall finns en osäkerhet om handlingsutrymmet i LOV. Det ger dock inte stöd för en mer detaljerad lagstiftning. Det kan avhjälpas med mer stöd och vägledning.

SKR bedömer vidare att nuvarande bestämmelse i 3 kap. 1 § andra stycket LOV om att förfrågningsunderlaget ska finnas tillgängligt är tillräckligt tydlig. Det saknas således behov av att ange att tillgången ska vara ”fri, direkt, fullständig och kostnadsfri” som rapporten föreslår. SKR avstyrker således det förslaget.

Inte heller anser SKR att det finns behov av att införa förtydligande regler i LOV om vilka kontraktsvillkor som ska och får ställas. Sådana bestämmelser saknas i 19 kap. LOU. SKR avstyrker förslaget.

Av samma skäl, d.v.s. att det saknas regler i 19 kap. LOU, avstyrker SKR förslagen om att införa regler om att den upphandlande myndigheten ska byta ut ett företag vars kapacitet åberopats i angivna fall samt regler om underleverantörer.

Avsnitt 6.5 Upphandlande myndigheters kontroll och uppföljning bör stärkas

SKR delar rapportens bedömning att det är viktigt att stärka upphandlande myndigheters kontroll och uppföljning. Däremot anser inte SKR att LOV är rätt plats för att införa bestämmelser om att upphandlande myndigheter ska besluta om riktlinjer för kontroll och uppföljning av avtal inom valfrihetssystem. Som rapporten framhåller innehåller 5 kap. 3 § kommunallagen (2017:725), KL, bestämmelser om att fullmäktige ska ta fram riktlinjer för angelägenheter som utförs av privata aktörer. De gäller förvisso inte för statliga myndigheter men det finns andra möjligheter att styra deras uppföljning än att införa bestämmelser i LOV. Vidare har regeringen som ovan nämnts nyligen överlämnat förslag om ändring av kommunallagen som ytterligare förtydligar kommuners och regioners ansvar för uppföljning. Förslaget innebär en justering av bestämmelsen i 6 kap. 1 § KL om styrelsens uppsiktsplikt över privata utförare. Vidare föreslås en ny bestämmelse, 10 kap 10 § KL, som innebär att styrelsen vart år ska rapportera till fullmäktige om den genomförda kontrollen och uppföljningen.

Ytterligare krav på riktlinjer innebär inte att upphandlande myndigheters möjligheter att genomföra kontroller och uppföljning stärks. Det är annat som måste till. SKR har i *Hemställen om åtgärder för att bekämpa välfärdsbrottslighet i offentlig upphandling* som överlämnades till regeringen den 18 oktober 2024 fört fram vilka åtgärder som är nödvändiga. Det handlar bl.a. om att ge upphandlande myndigheter tillgång till uppgifter på ett effektivt och systematiskt sätt. De bestämmelser som föreslås i propositionen *Förenklad leverantörskontroll vid upphandling (2025/26:177)* och uppdraget till Bolagsverket att ta fram en tjänst för leverantörskontroller är steg i rätt riktning. Som SKR påpekat i hemställen

bör systemet för leverantörskontroller dock innehålla fler myndighetsuppgifter. SKR har därför föreslagit att en lämplig myndighet bör få i uppdrag att utreda vilken ytterligare myndighetsinformation som behövs i systemet för att effektivt kunna bekämpa välfärdsbrott i offentliga upphandlingar och avtal.

SKR avstyrker av ovan nämnda skäl förslaget om att införa regler i LOV om att den upphandlande myndigheten ska besluta om riktlinjer för kontroll och uppföljning av valfrihetssystem samt regler om att genomföra fördjupade granskningar i vissa fall.

SKR avstyrker även förslaget att införa en bestämmelse om att den upphandlande myndigheten ska lämna information om hur enskilda kan rapportera fel i tjänsten och missförhållanden hos leverantörer i valfrihetssystem. SKR anser dels att bestämmelsen inte hör hemma i LOV, dels att det saknas skäl för att ha särskilda bestämmelser i LOV som inte överensstämmer med annan upphandlad verksamhet.

Avsnitt 6.6 Andra förslag och bedömningar

Eftersom SKR avstyrker förslagen om att införa bestämmelser om fullgörande av kontrakt, kontroll och uppföljning samt om avslutande av kontrakt, avstyrker SKR även förslaget om att införa tre nya kapitel i LOV.

SKR anser till skillnad från Konkurrensverket alltså inte att det är LOV som behöver regleras på ett mer omfattande sätt. Det är andra kontrollmöjligheter som måste till. Vidare har inte Konkurrensverket fört fram något som styrker att myndigheten inte skulle ha tillräckliga möjligheter att bedriva en effektiv tillsyn idag. Som rapporten framhåller krävs det i många fall tillstånd för att få bedriva verksamhet inom LOV. Verksamheterna står också under tillsyn av myndighet. Det som står i förarbetena om tillsynsuppdraget enligt LOV, att regelöverträdelser ska uppmärksammas som är av större betydelse eller av principiellt intresse samt ge generell vägledning och information, uppfattar SKR som en bred skrivning som ger tillsynsmyndigheten stort utrymme för hur tillsynen kan bedrivas. Enligt SKR:s bedömning saknas det behov av bestämmelser om förelägganden. Sådana möjligheter finns förvisso i LOU m.fl. upphandlingslagar men som SKR har förstått det så används inte förelägganden eftersom upphandlande myndigheter och enheter lämnar de uppgifter och handlingar som behövs utan att de föreläggs härom. Det bör också noteras att det är upphandlande myndigheter som i sina uppföljningar har funnit leverantörer som inte följt avtal. Det har inte varit en följd av tillsyn enligt LOV. Detsamma gäller för övrigt också av avtal upphandlade enligt LOU och LUF.

Någon översyn över bestämmelserna om tillsyn eller rättsmedel behövs därför enligt SKR:s uppfattning inte. SKR avstyrker således rapportens förslag i denna del.

SKR delar bedömningen att det finns behov av ytterligare stöd för att motverka kriminella och oseriösa aktörer och att Upphandlingsmyndighetens aviserade uppdrag om att stödja kommuner och regioner i arbetet med att motverka arbetslivs- och välfärdsbrottslighet bör omfatta även valfrihetssystem.

SKR delar också bedömningen att det behövs forum för erfarenhetsutbyte om att motverka oseriösa och kriminella aktörer i valfrihetssystem. Sådana erfarenhetsutbyten sker bl.a. i forum hos SKR i Vårdvals nätverket och i arbetsgruppen mot välfärdsbrottslighet.

SKR delar även bedömningen att ett belastningsregister för juridiska personer bör utredas.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande

Sverigedemokraterna lämnar reservation enligt bilaga 1

SKR Styrelsen
2026-04-17

Reservation från Sverigedemokraterna, Styrelsen 2026-04-17

Nya grindvaktsfunktioner i LOV

Sverigedemokraterna reserverar sig mot beslutet med hänvisning till eget yrkande enligt följande:

Sverigedemokraterna ställer sig positiva till Konkurrensverkets förslag om nya grindvaktsfunktioner i LOV.

Förslagen innebär stärkta möjligheter för upphandlande myndigheter att kontrollera leverantörer, både vid inträde i valfrihetssystem och under pågående avtal. Genom införandet av nya uteslutningsgrunder, en utvidgad personkrets samt tydligare kravställning och uppföljning skapas bättre förutsättningar för att säkerställa att endast seriösa aktörer verkar inom välfärden.

Sverigedemokraterna anser att dessa förändringar är nödvändiga. Välfärdssystemen är i dag sårbara för missbruk där oseriösa och kriminella aktörer kan ta del av offentliga medel. Detta riskerar att urholka både kvaliteten i verksamheterna och förtroendet för systemen. För att motverka denna utveckling krävs ett tydligare regelverk och skärpta kontrollmöjligheter.

Det är särskilt viktigt att upphandlande myndigheter ges reella verktyg för att granska leverantörer, inte bara vid ansökningstillfället utan även löpande under avtalstiden. Förslagen bidrar till detta genom att stärka möjligheterna att ställa relevanta krav, följa upp verksamheter och vid behov ingripa mot aktörer som inte uppfyller ställda villkor.

Sverigedemokraterna bedömer att förslagen sammantaget innebär ett viktigt steg för att motverka välfärdsbrottslighet och säkerställa att skattemedel används på ett ansvarsfullt sätt. En stärkt kontroll av leverantörer är avgörande för att värna både kvaliteten i välfärden och förtroendet för det offentliga.

Vi yrkar därför att:

SKR ställer sig bakom Konkurrensverkets förslag om nya grindvaktsfunktioner i LOV.

Michael Rosenberg (SD)

Martin Kirchberg (SD)